

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.2.4>**М. Ю. Череватий**аспірант кафедри державно-правових дисциплін
Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародного гуманітарного університету

МІСЦЕ ПОНЯТТЯ «СУДІВНИЦТВО» У КАТЕГОРІЙНО-ПОНЯТТЄВОМУ АПАРАТІ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Проголошення незалежності України започаткувало глибокі перетворення усіх сфер державного і суспільного життя. Зокрема, якісні зміни спостерігаються в національній правовій системі. Своєю чергою, правові реформи відбуваються завдяки доктринальним розробкам вітчизняних науковців. Водночас реформуванню судової системи в Україні перешкоджають різні теоретичні та практичні проблеми, однією з яких автор вважає невпорядкованість юридичної термінології. Відзначено вагомий внесок наукової спільноти у розв'язання цих проблем, однак і нині вони не втрачають актуальності.

Проаналізовано найбільш поширені підходи до визначення основних понять, які стосуються судової влади. Інституційний підхід означає ототожнення судової влади із системою відповідних державних органів – судів. Функціональний підхід до розуміння судової влади акцентує на сукупності функцій суду. Третім підходом до тлумачення судової влади визнано інституційно-функціональний, що поєднує два попередні та дає змогу більш чітко виділяти її з-поміж інших видів державної влади.

Проаналізовано рішення Конституційного Суду України 2008 р. (у справі про завдання третейського суду), з якого випливає, що судова влада за змістом є значно ширшою, ніж правосуддя. Розглянуто питання про сумірність понять «судова система», «система судоустрою» («судоустрій»), «система правосуддя». Зосереджено увагу на терміні «судівництво», який вживається у Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів 2006 р. і визначається «як єдина система судового устрою та судочинства». Розглянуто дискусійні питання щодо змісту поняття «судівництво» та необхідності його використання у доктрині та практиці нормотворення. Доведено, що негативна оцінка терміна «судівництво» не є виправданою. Підтверджено, що поняття «судівництво» існує з часів Української революції 1917–1921 рр. Сучасні науковці так само доволі активно використовують цей термін. Автор наголошує, що поняття «судівництво» найбільш близьке до поняття «судова влада». У такому значенні його слід використовувати у категорійно-поняттєвому апараті загальнотеоретичної юриспруденції та в процесі нормотворення.

Ключові слова: правосуддя, судова влада, судова система, система судоустрою, судівництво, судочинство.

Постановка проблеми. Кардинальні, масштабні перетворення в усіх сферах суспільного життя в Україні, що тривають з моменту проголошення її незалежності, вочевидь потребують якісного оновлення всієї національної правової системи. Це зумовлює необхідність побудови міцного, цілісного доктринального фундаменту для ефективної реалізації правових реформ. Однак реформа судової системи в Україні стикається з багатьма проблемами

теоретичного та прикладного характеру, однією із яких є невпорядкованість юридичної термінології у цій сфері державної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відзначити доволі вагомий внесок наукової спільноти у розв'язання проблем, пов'язаних із юридичним категорійно-поняттєвим апаратом, що стосується оновлення правової системи України загалом і судової сфери зокрема.

Безперечно важливим завданням сучасної загальнотеоретичної юриспруденції є формування єдиного категорійно-поняттєвого апарату, котрий Л. Рябовол образно називає «універсальною юридичною мовою», наявність якої є необхідною передумовою розвитку як теоретичної, так і практичної юриспруденції» [1, с. 182].

Зі свого боку, О. З. Хотинська-Нор цілком слушно вважає, що успіх судової реформи визначається багатьма чинниками серед яких – «наукове визначення понятійно-категоріального апарату, яким оперує інститут судової влади, оскільки це є визначальним насамперед для практики законотворення як основи розвитку будь-якого інституту державної влади» [2, с. 6]. На відсутність єдиного трактування основних понять, як-от: «правосуддя», «судоустрій», «судочинство», «судівництво», «судова влада», «судова система», «система судів» тощо так само вказує В. Решота, наголошуючи на актуальності «узгодження основних понять у сфері правосуддя із виробленням спільного підходу для використання у всіх галузях вітчизняного права» [3, с. 119].

Мета статті – проаналізувати найбільш поширені підходи до визначення основних понять, які стосуються судової влади, та обґрунтувати доцільність і необхідність використання як у загальнотеоретичній юриспруденції, так і в галузевих юридичних науках та практиці нормотворення поняття «судівництво».

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи хід правових реформ в Україні, А. Ф. Крижановський вказує, що їх результати «не задовольняють свідому частину соціуму». Однією з причин, на думку вченого, є «відсутність концептуального бачення українським політикумом і владою сенсу, природи, глибин і значення правових реформ для розвою українського суспільства і розбудови держави на якісно нових засадах» [4, с. 5]. Продовжуючи цю думку, іншою причиною ми можемо назвати відсутність єдності в юридичній термінології. Так, у національному законодавстві, науковій та навчальній літературі використовуються різні термінопоняття, які стосуються судової влади: «судова влада», «судова система»,

«система судів», «судоустрій», «судівництво», «судочинство», «правосуддя». При цьому законодавчих дефініцій надзвичайно мало, а вітчизняні науковці обстоюють різні підходи до розуміння основних термінів.

Основою для формування судової влади в незалежній Україні стала Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., згідно з якою «державна влада в Республіці здійснюється за принципом її розподілу на законодавчу, виконавчу та судову» [5]. Концепція судово-правової реформи в Україні, схвалена Верховною Радою України 28 квітня 1992 р., уперше закріпила тлумачення судової влади: «під судовою владою слід розуміти систему незалежних судів, які в порядку, визначеному законом, здійснюють правосуддя. Суди мають владні повноваження для відновлення порушеного права і справедливості. Судова влада здійснюється тільки судом і на основі закону» [6]. Це тлумачення надалі стало орієнтиром для науковців, які здебільшого ототожнювали судову владу із системою відповідних державних органів – судів. Такий підхід можна назвати інституційним, оскільки він звертає увагу на місце такого інституту, як суд, у державному апараті, характеризує систему судів, принципи її організації тощо.

Принципову роль у конституюванні судової влади відіграло прийняття Конституції – Основного Закону України, яка у ст. 6 підтвердила, що «державна влада в Україні здійснюється на засадах поділу її на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України» [7]. Відповідно до ч. 3 ст. 37 Конституції України, «в органах судової влади не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій» [7]. Як бачимо, у вказаних конституційних нормах використані два терміни – «судова влада» та «органи судової влади», однак їх визначення Основний Закон не закріпив. А розділ VIII Конституції України, присвячений судовій владі, отримав назву «Правосуддя» [7]. У самому ж розділі (в

ред. від 28.06.1996 р.) використано також термін «судочинство», закріплено основні засади судочинства, принципи побудови системи судів загальної юрисдикції, принципи правового статусу суддів та інші важливі для функціонування судової влади положення.

Аналіз конституційних норм виявляє, що законодавець використовує терміни «судова влада», «правосуддя», «судочинство» як синонімічні. Натомість В. С. Бігун аргументовано доводить, що «правосуддя і судочинство – не тотожні поняття. [...] Так, буквально термін правосуддя означає «суд за правом», а термін судочинство – «діяльність суду». Тому, припускаємо, перший термін акцентує на змісті (за правом), другий – на формі діяльності (діяльність суду) як специфічному смислі термінів» [8, с. 89]. Крім того, ототожнення понять «правосуддя» і «судова влада» цілком слушно вважають необґрунтованим І. С. Гриценко та М. А. Погорецький, оскільки «таке ототожнення негативно позначається на розумінні судової влади як однієї із гілок влади в Україні, на розробці теоретичних засад функціонування судової системи України, а також на практичній діяльності правозастосовних органів» [9, с. 23].

На нашу думку, такий підхід до розуміння судової влади є функціональним, бо вона визначається через сукупність функцій суду, тобто його повноважень щодо розгляду й вирішення у передбаченій законом процесуальній формі справ, які мають юридичні наслідки. Наприклад, В. Д. Бринцев визначає судову владу як «одну з головних, самостійних функцій державної влади, яка реалізується через діяльність створеної на основі конституції системи судів і органів організаційного (кадрового та допоміжного) забезпечення» [10, с. 50].

Третій підхід до тлумачення судової влади – це інституційно-функціональний, тобто поєднання двох попередніх. Зокрема, І. С. Гриценко та М. А. Погорецький, окресливши основні сутнісні ознаки судової влади, сформулювали її визначення як «самостійної гілки влади, що належить судам, які утворюють єдину судову систему, її єдність забезпечується

єдиними засадами організації та діяльності судів» [9, с. 27]. На нашу думку, перевагою такого розуміння судової влади є характеристика її як самостійної «гілки» державної влади та вказівка на інституційні та функціональні особливості, що дають змогу виділяти її з-поміж інших видів державної влади.

Інституційно-функціональний підхід до розуміння судової влади поширений у вітчизняній юридичній науці, хоча єдине тлумачення поняття «судова влада» відсутнє. Водночас більшість науковців схиляється до думки, що ототожнювати судову владу з правосуддям чи судочинством, а тим паче – із судом, як державним органом, немає підстав. Така ж позиція сформована у рішенні Конституційного Суду України № 1-рп/2008 від 10 січня 2008 р. (у справі про завдання третейського суду), де визначено, що «правосуддя – це самостійна галузь державної діяльності, яку суди здійснюють шляхом розгляду і вирішення в судових засіданнях в особливій, встановленій законом процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ» [11]. Тобто судова влада за змістом є значно ширшою, ніж правосуддя; останнє можна вважати одним із її проявів, видом діяльності, яку здійснюють суди у формі судочинства. Аргументом такого твердження ми вважаємо норму Закону України «Про судоустрій і статус суддів», яка закріплює: «в Україні діє єдина система забезпечення функціонування судової влади – судів, органів суддівського врядування, інших державних органів та установ системи правосуддя» [12].

Ще одним дискусійним у сучасній юридичній науці питанням є сумірність понять «судова система», «система судоустрою» («судоустрій»), «система правосуддя». Як зауважує О.З. Хотинська-Нор, «судова система» може тлумачитися у вузькому та широкому розумінні. Водночас, на думку дослідниці, «різні тлумачення поняття судової системи не суперечать один одному, а лише розкривають його зміст на різних рівнях наукового пізнання» [2, с. 8]. Дійсно, у вузькому розумінні «судова система» визначається в організаційно-функціональному аспекті як система судів, що виконують передбачену

законом функцію правосуддя. Однак Л. М. Москвич вважає, що такий підхід «пов'язує з поняттям «судова система» лише ті утворення, які безпосередньо здійснюють судово-владну діяльність, залишаючи поза увагою саму діяльність, а також органи та осіб, які безпосередньо забезпечують виконання функцій системи – органи суддівського самоврядування, судового управління, суддівський корпус тощо» [13, с. 31]. Тобто дослідниця надає перевагу широкому розумінню поняття «судова система».

Зі свого боку, М. А. Фоміна вказує, що термін «судова система» у значенні ієрархічного механізму, частини великої державної машини, яка не дбає про захист прав та інтересів її народу, притаманний тоталітарній формі правління. Зважаючи на це, такий термін почав поступово замінюватись іншим – ширшим за змістом – «судоустрій» [14, с. 68]. Вочевидь, такими ж були міркування законодавця під час внесення змін до Конституції України щодо правосуддя, оскільки у тексті Основного Закону з'явилися терміни «судоустрій» і «система судоустрою», щоправда, тлумачень указаних термінів ані Конституція України, ані Закон України «Про судоустрій і статус суддів» не дає. Як впливає зі змісту конституційних і законодавчих норм, обидва терміни вживаються як синоніми. Так, відповідно до Конституції України, «судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації і визначається законом», «Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України» (чч. 1, 3 ст. 125 Конституції України) [7]; ст. 3 Закон України «Про судоустрій і статус суддів» має назву «Система судоустрою України», а згідно з ч. 1 цієї статті, «суди України утворюють єдину систему» [12].

Зазвичай «система правосуддя» та «судова система» (у широкому розумінні) розуміються як синонімічні за змістом поняття, однак в сучасних умовах на законодавчому рівні закріплений термін «система правосуддя», тому й у науковому обороті дедалі рідше вживаним є термін «судова система». Варто додати, що в юридичній літературі та законодавстві України використовуються й інші тер-

міни, подібні до термінів «судоустрій», «судочинство» і «правосуддя». Зокрема, це термін «судівництво», який у Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схваленій Указом Президента України від 10 травня 2006 р. № 361 (далі – Концепція вдосконалення судівництва) визначається «як єдина система судового устрою та судочинства, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує право особи на справедливий суд» [15].

Серед вітчизняних науковців триває доволі гостра дискусія щодо змісту поняття «судівництво» та необхідності його використання у доктрині та практиці нормотворення. Існує думка, що цей термін запроваджений зазначеною вище Концепцією і «взагалі ніяким нормативним актом, окрім неї, не регламентований та лише посилює термінологічну плутанину» [14, с. 67] та навіть пропонується «звести до мінімуму використання у науковому обігу таких необачно впроваджених термінів, як «судівництво» [14, с. 68]. Як вважає О. Ф. Скакун, «виклад змісту поняття «судівництво» викликає деякі сумніви, в тому числі й щодо узгодженості його складових елементів. По-перше, словосполученням «єдина система» (через яке визначається судівництво) об'єднуються взаємопов'язані, але різнорівневі явища – судовий устрій (організація судової системи) і судочинство (діяльність судів щодо розгляду і вирішення справ), а наведена далі фраза – «функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів...» – не може бути поширеною одночасно на судовий устрій і судочинство, оскільки, по суті, має відношення тільки до судочинства» [16, с. 17–19].

Щодо негативної оцінки терміна «судівництво», то вона, на нашу думку, пов'язана з тим, що Концепція вдосконалення судівництва була вельми суперечливим і водночас декларативним документом, який не закріплював чіткої програми ефективного реформування ані судового устрою, ані судочинства в Україні. Понад те, як указують Г. Боровська та

О. Величко, «Концепція вдосконалення судівництва, напрацьована Міністерством юстиції, окрім згадки у своїй назві, так і не виокремлювала чітких європейських стандартів у сфері правосуддя і основних проблем на шляху впровадження судової реформи» [17, с. 152]. З останнім зауваженням можна погодитися, бо Концепція вдосконалення судівництва, дійсно, не деталізувала, які саме європейські стандарти мають бути впроваджені у національну систему судового устрою і судочинства.

Щодо використання терміна «судівництво» у науковому обігу цілком слушним є твердження про те, що «поняття «судівництво» в українській правничій термінології існує щонайменше із часів Української революції 1917–1921 рр. Воно, зокрема, використовувалося в назві державного органу ЗУНР (Державне секретарство судівництва), в текстах наукових монографій М. Є. Слабченка і С. П. Наріжного, в назві структурного підрозділу Енциклопедії українознавства тощо» [18, с. 32]. Так, за Енциклопедією українознавства, «історія українського судівництва обіймає дві частини: історію українських судів і історію українського судочинства» [19, с. 665]. Відомий документ під назвою «Правильник судівництва ОУН», в якому йдеться про судівництво у теренах та в органах окремих ділянок, про судівництво в адміністративному порядку (САП), про тереновий організаційний суд ОУН [20].

І нині багато дослідників оперує терміном «судівництво», зокрема, О. М. Пасенюк розглядає можливості використання методологічних підходів правової теорії постмодерну при реформуванні вітчизняного судівництва [21], щоправда, не розкриваючи зміст останнього. У монографії В. С. Бігуна «судівництво» тлумачиться як термін, синонімічний терміну «судочинство», що «традиційно використовувався в Україні на початку ХХ ст. Використано в назві міністерства урядів України за часів Гетьманату, ЗУНР (1918). На сучасному етапі використовується зрідка» [8, с. 23]. Водночас сам дослідник цілком слушно зауважує, що «судівництво є поняттям ширшим за поняття судочинство, охоплює його» [8, с. 89].

Постійно вживається термін «судівництво» в монографії «Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку» [18, с. 32–34, 95–96, 104 та ін.]. «Судівництво» цілком вірно визнається інтегральним поняттям, «яке об'єднує судоустрій і судочинство» [18, с. 33] і використовується «для позначення юридичної іпостасі судової влади, яка виявляється у взаємопов'язаних інституційних її характеристиках (судоустрій) та правових формах реалізації судової влади (судочинство)» [18, с. 34].

Викладаючи концепцію реформування судової влади України, С. О. Короєд, І. О. Кресіна та С. В. Прилуцький належно оцінюють як істотні ті кроки, що були зроблені за роки незалежності у напрямі розбудови судової системи України і засад її функціонування. Водночас відзначається, що «жодна із спроб реформування судівництва за час існування незалежної Української держави не увінчалася успіхом» [22, с. 8], «і ситуація у сфері судоустрою і судочинства залишається достатньо складною» [22, с. 9] (*станом на 2015 р. – М. Ч.*). Тобто мова йде про реформування судівництва, що охоплює як судоустрій, так і судочинство.

Висновки і пропозиції. Як впливає з викладеного вище, між судоустроєм і судочинством існує органічний взаємозв'язок, і поняття «судівництво» відображає цей зв'язок, втілюючи у собі обидві форми існування судової влади – інституційну та функціональну. Ми вважаємо, що поняття «судівництво» за своїм змістом є найбільш близьким до поняття «судова влада» й саме у такому значенні його слід використовувати у категорійно-поняттєвому апараті загальнотеоретичної юриспруденції. Понад те, і вітчизняний законодавець у процесі судово-правової реформи має послуговуватися цим поняттям більш активно, оскільки в судівництві повною мірою відображається сутність судової влади.

Список використаної літератури:

1. Рябовол Л. Передумови й чинники становлення вітчизняної загальнотеоретичної юриспруденції. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 2. С. 182–187.

2. Хотинська-Нор О. З. До питання тлумачення поняття «судова система». *Судова апеляція*. 2014. № 3(36). С. 6–11.
3. Решота В. Проблеми визначення основних понять у сфері здійснення правосуддя. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2016. Випуск 62. С. 119–127.
4. Крижановський А. Ф. Правові реформи і правовий порядок в Україні: чи буде використаний потенціал синергії? *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2021. № 49. С. 4–7. <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.49.1>
5. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 07.07.2022).
6. Про Концепцію судово-правової реформи в Україні: постанова Верховної Ради України від 28.04.1992 № 2296-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-12#Text> (дата звернення: 07.07.2022).
7. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.07.2022).
8. Бігун В. С. Філософія правосуддя: ідея та здійснення : монографія. Київ, 2011. 303 с.
9. Гриценко І. С., Погорецький М. А. Судова влада в Україні: до визначення поняття. *Право і суспільство*. 2012. № 2. С. 23–27.
10. Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади: монографія. Харків : Право, 2010. 464 с.
11. Рішення Конституційного Суду України № 1-рп/2008 від 10 січня 2008 року (справа про завдання третейського суду). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-08#Text> (дата звернення: 07.07.2022).
12. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 07.07.2022).
13. Москвич Л. М. Ефективність судової системи: концептуальний аналіз : монографія. Харків : Видавництво «ФІНН», 2011. 376 с.
14. Фоміна М. А. До питання розмежування понять «судова система» та «судоустрій». *Часопис Київського університету права*. 2013. № 1. С. 67–69.
15. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів, схвалена Указом Президента України від 10 травня 2006 р. № 361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006#Text> (дата звернення: 07.07.2022).
16. Скакун О. Ф. Судова влада, судова система, судочинство, правосуддя: співвідношення понять. Судова влада в Україні і світі: історія, сучасність, перспективи розвитку: матер. XXV Міжнар. історико-правової конф., 16–18 вересня 2011 р., м. Саки / Редколегія: І. Б. Усенко (голова), Є. В. Ромінський (відп. секретар), І. В. Музика та ін. Київ; Сімферополь: СМД, 2011. С. 17–19.
17. Боровська Г., Величко О. Удосконалення системи національного судочинства відповідно до рекомендацій Європейської комісії «За демократію через право». *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 4(49). Ч. 1. С. 146–155.
18. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку : монографія / За ред. І. Б. Усенка. Київ : Наукова думка, 2014. 504 с.
19. Падох Я. Історія українського судівництва. Енциклопедія українознавства. Загальна частина. Мюнхен; Нью-Йорк, 1949. Т. 2. С. 665–670.
20. Правильник судівництва ОУН / ГДА СБУ. Ф. 13. Спр. 372. Т. 21. URL: <http://avr.org.ua/viewDoc/13023?locale=ua> (дата звернення: 07.07.2022).
21. Пасенюк О. М. Правова теорія постмодерну як методологічний підхід до реформування вітчизняного судівництва. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 45. С. 22–29.
22. Короєд С. О., Кресіна І. О., Прилуцький С. В. Концепція реформування судової влади України. *Судова апеляція*. 2015. № 3(40). С. 6–34.

Cherevaty M. The place of the concept of “judicial proceedings” in the categorical conceptual apparatus of general theoretical jurisprudence

The declaration of Ukraine’s independence initiated deep transformation in every sphere of political and social life. In particular, qualitative changes are observed in the national

---

legal system. In turn, legal reforms are taking place owing to the doctrinal development of national scientists. Meanwhile, the reform of Ukrainian judicial system is hindered by various theoretical and practical problems; irregularity of legal terminology is among them, according to the author. The significant contribution of the academic community to the solution of these problems has been noted, however, they still do not lose its relevance.

The most common approaches to defining the main concepts related to judicial power are analyzed. The institutional approach means identification of the judiciary with the system of relevant state bodies – courts. The functional approach to understanding the judicial power emphasizes the aggregate of the court's functions. The third approach to the interpretation of judicial power is recognized as institutional and functional, which combines the previous two approaches and enables delineation of the judiciary and other types of state power more clearly.

The author analyses the decision of Constitutional Court of Ukraine of 2008 (in the case about tasks of arbitration court), from which it follows that content of the judicial power is much wider than justice. The questions of proportionality of the notions "judicial system", "judiciary", "system of justice" are considered. The author focuses on the term "judicial proceedings" used in the Concept of improvement of judicial proceedings for approval of fair trial in Ukraine in accordance with the European standards (2006) and defines this notion "as the unified system of judicial system and legal proceedings". The author proves that the negative assessment of the term "judicial proceedings" is not justified. The term "judicial proceedings" has existed since the times of Ukrainian revolution of 1917-1921. Modern scholars also actively use this term. The author notes that the concept of "judicial proceedings" is the closest to the concept of "judicial power". In this sense it should be used in the categorical conceptual apparatus of general theoretical jurisprudence and in the process of rule-making.

Key words: justice, judicial power, judicial system, system of justice, judicial proceedings, legal proceedings.